

İlk Modernler: Yirminci Yüzyıl Düşüncesinin Kökenlerine İlişkin Profiller

William R. Everdell,

The First Moderns: Profiles in the Origins of Twentieth-Century Thought,

The University Of Chicago Press, Chicago, 1997

Çeviren: Hülya Kocaoluk,

Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012.

Vural BAŞARAN*

Amerikalı tarihçi ve yazar William R. Everdell'in *The First Moderns: Profiles in the Origins of Twentieth-Century Thought* adıyla yazdığı ve 1998 yılında yayımladığı kitap pek çok dile çevrilmiştir. Bu kitabı Türkçeye kazandıran Hülya Kocaoluk, bunu 2007 yılında yayımlamıştır. *İlk Modernler*, modernizmin ne olduğunu tartışan ve ilk modernleri bizlere tanıtan bir kitaptır. Kitapta, bugün modası geçtiği düşünülen bir tarz olan, öyküleme yöntemiyle, düşünce tarihi içinde modernizmin yeri anlatılmaktadır. Sadece içindekiler kısmına bakmak bile, kitabın ne kadar geniş bir spektruma sahip olduğunu gösterir. Öyle ki kitap sizi XIX. yüzyıl sonu Viyana'sından alır ve Dedekind, Cantor ve Frege gibi büyük matematikçilerin masasına oturtur. Fizikçi Boltzmann'dan, pointilist ressam Saurat'a oradan da Rimbaud gibi şairlere konuk oluyorsunuz. Freud'la bilinç altına iniyor, Amerika ve Paris'in modernizmle tanışmasını görüyorsunuz. Kitabın bu kadar geniş bir içeriğe sahip olması, Everdell'in modernizm anlayışının bir özeti niteliğindedir. Çünkü pek çok disiplinin modernist fikirler taşıdığını iddia ediyor.

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bilim Tarihi Anabilim Dalı.

Yazar, kitabının ilk bölümünde modernizmin ne olduğunu tartışıyor. En genel anlamıyla Everdell'in modernizmin ne olduğu konusundaki iddiası şudur: Modernizm "ontolojik süreksizlik"tir. Yazar kitabın kurgusunu da bu ontolojik süreksizlik üzerine inşa etmiştir. Everdell ilk modernlere yüz yıl sonrasında yani XX. yüzyılın sonlarından bakmaktadır ve XX. yüzyılı oluşturan düşüncelerin kökenine inmektedir. XX. yüzyılın büyük filozoflarının çok büyük şeyler borçlu oldukları bu ilk modernlerdir.

Everdell'in iddiasına göre, modernizm, Fransızların -izm ekini bulduğundan beri cari olan en uzun soluklu -izmdir ve modernizmin tanımlanmasındaki güçlük onu diğer -izm'lerden ayırmaktadır. "Komünizm veya liberalizm, hatta klasisizm veya romantizm bile, belki de yalnızca o kadar genel olmadıklarından, bizim için o denli zor değildir. Modernizmin aksine, bunların hiçbiri her şeyden biraz anlamamızı ve yirminci yüzyılda 'disiplinler arası sınırlar' dediğimiz şeyi topyekün çığnememizi gerektirmez" diyerek aslında kitabın spektrumunun bu denli geniş olmasının sebebini de açıklamaktadır. Everdell'e göre modernizm, endüstriyalizm, kapitalizm, Marksizm ya da Aydınlanma değildir. Bunlar XIX. yüzyıla ait kavramlardır. Bununla birlikte, modernizmi, realizm ve natüralizme olan tepkisinden kaynaklı sembolizme daha yakın görmektedir. Ancak yine de sembolizm, modernizmi tanımlamak için çok dar bir ifadedir.

Felsefe tarihçileri modernizmi tanımlama konusunda net bir tutum sergilememektedir. Genel kanı veya tutum; pragmatizm, fenomenoloji ve mantıksal pozitvizmin modern; buna karşın monizm, materyalizm ve idealizmin modern olmadığı şeklindedir. Pozitivizmin modern olup olmadığını da, bu kavramın mucidi olan Comte'a mı, yoksa onun en büyük uygulayıcısı Mach'a mı bakacağımıza göre değişir. Modernizmin başladığı yeri romandan veya mimariden daha çok, Almanya'daki bir grup matematikçi veya Paris'teki bir kabarede aramak gerekir. Okuyanlar bu kitapta, süreksizlik, geçiş, ilerleme gibi sözcükleri çok sık duyacaktır.